Komentarz został opracowany przez praktykantkę Aleksandrę Tułowiecką pod kierownictwem zespołu Instytutu Sobieskiego.

Relacja Japonii i Tajwanu w ostatnich latach znacząco zyskała na znaczeniu w kontekście rosnącego zagrożenia ze strony Chin dla regionu. Ostatni tydzień doprowadził do kolejnego rozwoju w sytuacji w związku z ćwiczeniami wojskowymi Chin wokół Tajwanu, które były odpowiedzią na pierwszą przemowę z okazji Święta Narodowego Tajwanu prezydenta Laia Ching-te, w której podkreślił on determinację rządu do obrony suwerenności wyspy. Według rzecznika chińskiego dowództwa, kapitana Li Xi, działania Pekinu miały być surowym ostrzeżeniem dla aktów separatystycznych sił niepodległościowych Tajwanu, wskazującym na gotowość chińskiej armii do zabezpieczenia jedności narodowej kraju. Jedynie w poniedziałek, Tajwan wykrył rekordową obecność 34 statków wojennych oraz formacje 125 samolotów wojskowych w pobliżu wyspy, którą określił "irracjonalnym oraz prowokacyjnym zachowaniem" ze strony Chin, jednocześnie zapewniając o przygotowaniu do obrony wyspy. W tych okolicznościach, istotne dla prezydenta, wywodzącego się z DPP (partii demokratyczno-progresywnej) jest dalsze zacieśnianie więzi z USA i Japonią, budując odrębną państwowość od Chińskiej Republiki Ludowej i odrzucając ideę integracji ekonomicznej.

Podczas gdy to USA pozostaje strategicznym partnerem Tajwanu, przy wielokrotnych zapewnieniach ze strony polityków amerykańskich dotyczących wsparcia militarnego, takich jak na przykład wielokrotne oświadczenia prezydenta Joe Bidena, czy wizyta Nancy Pelosi na Tajwanie w 2022, społeczeństwo tajwańskie ma jednak większe zaufanie do pomocy Japonii w razie konfliktu zbrojnego. Według badań przeprowadzonych w 2022 przez Tajwańską Fundację Opinii Publicznej, 43,1% społeczeństwa tajwańskiego uważa, że Japonia wywiąże się z obietnic pomocy wojskowej, natomiast nieco mniej, 42,8% ma takie samo zdanie o USA. Duże zaufanie do Japonii wynika z oświadczeń polityków takich jak poprzedni premier Japonii, Shinzo Abe, który twierdził że "kryzys Tajwanu jest kryzysem Japonii" oraz były minister finansów, Taro Aso, który wskazał, że potencjalny konflikt stanowiłby "zagrożenie dla narodowej egzystencji Japonii". Z drugiej strony, zaangażowanie Japonii w kwestie bezpieczeństwa Tajwanu jest rezultatem zarówno historycznej relacji obu państw, jak i implikacji potencjalnego konfliktu dla bezpieczeństwa Japonii, jednakże jej bezpośredni udział w wojnie byłby co najmniej

Materiał pobrany ze strony Instytutu Sobieskiego, sobieski.org.pl[autor].

wątpliwy.

Bliska relacja między Japonią a Tajwanem z historycznego punktu widzenia jest wynikiem kilku czynników: po pierwsze, kraje połączone są sentymentalną więzią dotyczącą kolonialnej przeszłości, która do dzisiaj znajduje odzwierciedlenie w kulturze. Tajwan pozostawał kolonią zarządzaną przez administrację japońską w latach 1895-1945, co uznawane jest w historii Tajwanu jako okres silnej rozbudowy infrastruktury i rozwoju gospodarczego. Co więcej, to właśnie pozostałości japońskiej architektury i kultury często służą dzisiejszym politykom tajwańskim do kreowania oddzielnej tożsamości narodowej Tajwanu, odrębnej od kontynentalnych Chin. Ta więź jest o tyle niespodziewana, ponieważ trudno znaleźć relację podobną do japońsko-tajwańskiej w obliczu powszechnych ruchów antykolonialnych na całym świecie – społeczeństwo tajwańskie, natomiast, w przeważającej części wspomina kolonializm pozytywnie, na nowo szukając powiązań do Japonii w obecnie panujących trendach i popularnych markach w kraju. Po drugie, relacja obu państw jest również wynikiem podobnej drogi, którą przebyły w nowoczesnej historii – oba osłabione działaniami wojennymi pierwszej połowy dwudziestego wieku, przeszły szybką i intensywną industrializację, stając się azjatyckimi cudami gospodarczymi w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych, i finalnie dokonując demokratyzacji ustrojowej. Ich względne oddanie wartościom demokratycznym, prawom człowieka oraz wolności słowa w regionie, w którym wielu graczy kieruje się własnym zyskiem, również skutkuje podobnym i bliskim stanowiskiem na arenie globalnej.

Jednakże to nie tylko sentyment wiedzie Japonię w kierunku utrzymywania pokoju w regionie. W ramach konfliktu między Chinami a Tajwanem najczęściej rozważa się dwa scenariusze: bardziej prawdopodobną “kwarantannę” wyspy, podczas której wojska chińskie rozpoczęłyby blokadę morską transportu produktów i żywności, niekoniecznie odcinając, ale raczej ściśle kontrolując handel zagraniczny Tajwanu i wywierając presję ekonomiczną na społeczeństwo tajwańskie lub ostateczną inwazję, która doprowadziłaby do siłowego włączenia administracji wyspy do państwa chińskiego. Najbardziej problematycznym aspektem tego potencjalnego konfliktu byłoby przejęcie kontroli przez Pekin nad Cieśniną Tajwańską, która ma strategiczne znaczenie dla bezpieczeństwa energetycznego Japonii. Japonia, będąc jednym z państw o największej konsumpcji energetycznej na świecie, jest zależna od importu energii, której znakomita większość (około 90%) pochodzi z Bliskiego Wschodu, a nawet 80% tych zasobów jest transportowane drogą morską właśnie przez Cieśninę Tajwańską. W przypadku działań wojennych pomiędzy państwami skutkujących niestabilnością regionu i prawdopodobnymi blokadami morskimi Chin,

Materiał pobrany ze strony Instytutu Sobieskiego, sobieski.org.pl[autor].

Japonia straciłaby cenną drogę morską dla potrzebnych surowców, a jednocześnie jej potencjał wywiadowczy i możliwości rozwoju własnej wojskowości zostałyby boleśnie ograniczone w przestrzeni wodnej.

Co więcej, strefa działań marynarki wojennej znajdowałaby się w bliskiej odległości od Japonii, jako że Tajwan mieści się zaledwie 111 kilometrów od wybrzeża Yonaguni, wyspy podległej japońskiej administracji, oraz 170 kilometrów od wysp Senkaku/Diaoyu, terytorium wciąż kontrowersyjnego pod względem przynależności państwowej, z Japonią i Chińską Republiką Ludową zgłaszającymi swoje pretensje do kontroli wysp. Skuteczna inwazja Tajwanu wzbudza więc lęk w Japonii w kwestii jej następstw – z uwagi na bliskie położenie, skutkuje ryzykiem kontynuacji wojny ze strony Chin i dalszego poszerzania obszaru ich kontroli. Z racji na to, że większość struktur obronnych jest zlokalizowana na wyspach wysuniętych najdalej na południe, zapewniając bezpieczny bufor dla większych aglomeracji miejskich położonych na czterech głównych wyspach japońskich, jednakże w razie przejęcia Tajwanu, systemy obronne Japonii znalazłyby się w bliskim zasięgu Chin.

Znaczenie roli Japonii w razie potencjalnego konfliktu może być również podkreślone za pomocą porównania jej pozycji z pozycją Korei, innego potencjalnego sojusznika Tajwanu w regionie. Oba kraje technicznie nie utrzymują oficjalnych relacji dyplomatycznych z Tajwanem, tylko raczej nieoficjalne kontakty, i oba angażują się w rozmowy na temat bezpieczeństwa regionu w dużej mierze z woli USA. Jednakże podczas gdy ze strony Korei brakuje publicznych zapewnień wsparcia dla sprawy tajwańskiej, Japonia aktywnie okazuje chęć bliskiej współpracy poprzez częste wizyty japońskich polityków na Tajwanie i publiczne komentarze rządzących o Tajwanie jako kluczowym partnerze w regionie. Ponadto, zaangażowanie Korei Południowej zależy ściśle od potencjalnego zagrożenia ze strony Korei Północnej. Korea Południowa jest gotowa stanąć po stronie Tajwanu tak długo, jak nie wpływa to na jej własne możliwości obronne oraz nie redukuje amerykańskich sił zbrojnych stacjonujących w koreańskich bazach. Jednym z największych lęków Korei Południowej jest bowiem scenariusz, w którym rozpoczęcie wojny pomiędzy Chinami a Tajwanem odwraca uwagę Stanów Zjednoczonych, stwarzając dogodną okazję do ataku dla Korei Północnej. Z drugiej strony, Japonia o swoim wyspiarskim położeniu znajduje się w nieco innej sytuacji, nie będąc bezpośrednio zagrożona atakiem Korei Północnej, i może zaoferować więcej uwagi konfliktowi na osi Tajwan-Chiny, jasno wyznaczając na swój cel ogólną stabilność regionu.

Zaangażowanie Japonii w konflikt między Tajwanem a Chinami jest tym bardziej możliwe w obliczu bliskiej relacji Japonii ze Stanami Zjednoczonymi. Po latach

Materiał pobrany ze strony Instytutu Sobieskiego, sobieski.org.pl[autor].

oficjalnej polityki neutralności wynikającej z pacyfistycznego artykułu 9 konstytucji, który odrzuca wojnę jako sposób rozwiązania konfliktów, Japonia zacieśnia swoje relacje ze Stanami Zjednoczonymi w kontekście rosnącego zagrożenia ze strony Rosji na północy, Korei Północnej na zachodzie, oraz Chin na południu. Japonia, w obliczu jasnych deklaracji ze strony USA wobec Tajwanu, może więc zostać wplątana w konflikt pośrednio – przede wszystkim za pomocą tzw. klauzuli tajwańskiej, która w ramach wydanego w 1969 wspólnego oświadczenia umożliwia Stanom Zjednoczonym wykorzystanie personelu wojskowego stacjonującego w bazach na terytorium Japonii (więc de facto również użycie baz wojskowych) w celu obrony Tajwanu w sytuacji zagrożenia. Według symulacji inwazji i wojny o bezpieczeństwo Tajwanu, przeprowadzonych w Waszyngtonie w 2023, zaangażowanie Japonii w konflikt byłoby kluczowe dla jego przebiegu, zarówno z powodów logistycznych (zaopatrzenie, podtrzymanie łańcuchów dostaw i operacyjności baz USA na swoim terytorium – o strategicznym położeniu dla tego konfliktu) jak i liczebności wojskowej (włączenie sił militarnych Japonii w działania obronne). Z drugiej strony, na podstawie wypowiedzi przedstawicieli sił amerykańskich, można wnioskować, że USA niechętnie przystąpiłoby do obrony Tajwanu bez udziału Japonii; jak wskazuje Wilkins w 13 wydaniu Asia Policy z 2012 roku, przymierze Japonii i USA zależy od japońskiego wsparcia wojskowego w przypadku konfliktu na Tajwanie. Sytuacja Japonii jest więc uzależniona od zarówno działań, jak i oczekiwań Stanów Zjednoczonych w kwestii bezpieczeństwa Tajwanu.

Jednakże, perspektywa bezpośredniego zaangażowania militarnego Japonii niesie za sobą wiele pytań. Po pierwsze, po latach polityki neutralności, prowadzonej przez Japonię w następstwie drugiej wojny światowej, zarówno opinia publiczna jak i politycy nie są chętni do włączenia kraju w otwarty konflikt zbrojny. Podjęcie działań militarnych wymagałoby użycia uchwalonej w 2022 ustawy, która pozwala na zaangażowanie w rozwiązania siłowe tylko w wypadku zagrożenia państwowości Japonii, po uprzednim głosowaniu nad tą decyzją w parlamencie. I tu pojawia się problem, ponieważ partie opozycyjnie prawdopodobnie nie pozwoliłyby Japonii na włączenie w konflikt, biorąc pod uwagę, jak niechętnie były przyjęciu samej ustawy. Po drugie, według badań przeprowadzonych w 2022 wśród ludności Japonii, 74,2% nie popiera aktywnej walki wojsk japońskich w konflikcie tajwańsko-chińskim. Potencjalne protesty społeczne zdecydowanie osłabiły możliwość zaangażowania w konflikt ze strony rządzących.

Innym problemem jest faktyczne przygotowanie wojsk japońskich do potencjalnego konfliktu między Tajwanem a Chinami. W debacie publicznej zakłada się najczęściej,

Materiał pobrany ze strony Instytutu Sobieskiego, sobieski.org.pl[autor].

że możliwa inwazja Tajwanu zostałyby zaplanowana przez Chiny jako operacja kilkudniowa, być może kilkutygodniowa. Japońskie instytucje, niepewne wobec własnej pozycji wobec wojny, nie miałyby czasu na mobilizację własnych sił i przygotowanie logistyczne operacji, które odegrałyby znaczącą rolę dla przebiegu konfliktu. Pomimo wdrożenia nowych planów modernizacji i restrukturyzacji armii przy jednoczesnym podniesieniu inwestycji w strategie obronne w Japonii w 2022 i 2023, warto zauważyć, że japońskim oddziałom brakuje również praktycznego doświadczenia w konfliktach zbrojnych – w ostatnich latach japońska armia była używana przede wszystkim w przypadkach klęsk żywiołowych, do niesienia pomocy humanitarnej i zarządzania sytuacjami kryzysowymi. Wykorzystanie jej w faktycznym konflikcie zbrojnym mogłoby przysporzyć więcej ofiar niż korzyści, co jest dokładnie odwrotne do głównych zasad wyznawanych dzisiaj przez japońską armię – jedną z nieoficjalnych doktryn jest obecnie bowiem maksymalne ograniczenie liczby ofiar. Według rezultatów ankiety przeprowadzonej w połowie lat dwutysięcznych wśród japońskich oficerów, utrata nawet tylko setki żołnierzy byłaby nieakceptowalna, i mogłaby skutkować wycofaniem z konfliktu.

W obecnej sytuacji, najbardziej prawdopodobnym scenariuszem działania Japonii jest kontynuacja politycznego zniechęcania Chin do potencjalnej blokady morskiej i ataku. Ta forma odstraszania przyjmie najpewniej dwie formy: dyplomatyczną i pokaz obecności militarnej. Pod koniec września, japoński okręt wojenny po raz pierwszy przepłynął Cieśninę Tajwańską, w drodze na ćwiczenia wojskowe na Morzu Południowochińskim, co było pierwszym sygnałem ze strony Japonii dotyczącym potencjalnego zaangażowania w działanie militarne w przypadku blokady morskiej cieśniny, a jednocześnie odpowiedzią na regularne naruszanie przestrzeni powietrznej Japonii przez chińskie samoloty wojskowe. Podnosząc swoją obecność wojskową na obszarze Cieśniny Tajwańskiej i Morza Południowochińskiego, Japonia może próbować kontrować chińskie operacje w “szarej strefie” w regionie. Oprócz tego, Japonia będzie medialnie próbowała odwieść Chiny od kolejnych działań militarnych, sugerując swoje stanowisko jako zgodne z państwami zachodnimi. Ostatnie ćwiczenia marynarki wojennej Chin wokół Tajwanu skutkowały natychmiastową odpowiedzią ze strony Japonii, która “wyraziła obawy” dotyczące działań Chin, podobnie tak jak Unia Europejska, Wielka Brytania i USA, i zapewniła o ciągłym monitorowaniu sytuacji. Oświadczenia polityków Japonii pozostają jednak niejasne, wskazując jedynie na “gotowość do odpowiedzi w przypadku dalszego rozwoju sytuacji”, jednak nie doprecyzowując, jaki rodzaj odpowiedzi jest rozważany.

Materiał pobrany ze strony Instytutu Sobieskiego, sobieski.org.pl[autor].

Z tego powodu, Tajwan musi pozostać ostrożny w kontekście swoich oczekiwań i planów wobec Japonii. Przy tak dużej dozie niepewności dotyczącej faktycznego przygotowania militarnych struktur japońskich, stawianie przede wszystkim na rozwój własnej obrony cywilnej oraz skupienie na relacji ze Stanami Zjednoczonymi, które dostarczyły więcej klarownych zapewnień wsparcia militarnego, może okazać się istotne. Kontynuując swoją relację z Japonią, Tajwan powinien wymagać jasnych deklaracji wsparcia wojskowego, a jeśli te okażą się niemożliwe, pracować nad wspólną strategią logistycznej organizacji łańcuchów dostaw, zaopatrzenia, ewakuacji ludności, pomocy humanitarnej oraz być może nawet działalności wywiadowczej, które jako formy pomocy mogą okazać się akceptowalne ze strony Japonii. Kluczowa w budowaniu jasnego porozumienia między Japonią a Tajwanem może być rola Stanów Zjednoczonych, które kreując potrójne oświadczenia, traktaty, czy spotkania dyplomatyczne, mogą wpłynąć na stanowisko Japonii, a przynajmniej przyczynić się do jego realnej i praktycznej oceny ze strony Tajwanu.

Bibliografia

Adam P. Liff. ‘How Japan and South Korea Diverge on Taiwan and the Taiwan Strait | Brookings’. Brookings, 2024. https://www.brookings.edu/articles/how-japan-and-south-korea-diverge-on-taiwan-and-the-taiwan-strait/.

Bercaw, Ryan C. ‘Yes, Japan Will Defend Taiwan’. The Diplomat, 2024. https://thediplomat.com/2024/05/yes-japan-will-defend-taiwan/.

‘China Launches Military Drills Surrounding Taiwan’. Accessed 18 October 2024. https://www.bbc.com/news/articles/cvgd4yn45qlo.

China (Taiwan), Ministry of Foreign Affairs, Republic of. ‘President-Elect Lai Envisions Deeper Taiwan-Japan Relations’. Website. Taiwan Today. Ministry of Foreign Affairs, Republic of China (Taiwan), 20 February 2024. https://taiwantoday.tw/news.php?unit=2&post=248758.

Focus Taiwan – CNA English News. ‘EU, U.K., Japan Voice Concern over Chinese Military Drills near Taiwan – Focus Taiwan’, 15 October 2024. https://focustaiwan.tw/politics/202410150005.

Hughes, Eleanor Shiori. ‘Japan and Taiwan: A Relationship Filled With Promise, But Not Without Limits’. Global Taiwan Institute, 19 April 2023.

Materiał pobrany ze strony Instytutu Sobieskiego, sobieski.org.pl[autor].

https://globaltaiwan.org/2023/04/japan-and-taiwan-a-relationship-filled-with-promise-but-not-without-limits/.

Institute, Global Taiwan. ‘Prospects for Taiwan-Japan Relations after the 2024 Election’. Global Taiwan Institute, 1 May 2024. https://globaltaiwan.org/2024/05/prospects-for-taiwan-japan-relations-after-the-2024-election/.

‘Japan Joins Patrols through Taiwan Strait – Reports’. Accessed 18 October 2024. https://www.bbc.com/news/articles/cm28yd04xxno.

Li, Zhuoran. ‘No, Japan Will Not Defend Taiwan’. The Diplomat, 2024. https://thediplomat.com/2024/03/no-japan-will-not-defend-taiwan/.

Nakamura, Ryo. ‘Japan to Deepen Ties with Taiwan, Top LDP Official Says’. Nikkei Asia, 2024. https://asia.nikkei.com/Politics/International-relations/Japan-to-deepen-ties-with-Taiwan-top-LDP-official-says.

Panda, Jagannath. ‘Japan and Taiwan: The More Things Change, The More They Stay The Same’. Institute for Security and Development Policy, 3 April 2024. https://www.isdp.eu/japan-and-taiwan-the-more-things-change-the-more-they-stay-the-same/.

Rickards, Jane. ‘The Curiously Cozy Relationship between Taiwan and Japan’. The Strategist, 18 June 2024. https://www.aspistrategist.org.au/the-curiously-cozy-relationship-between-taiwan-and-japan/.

Toyoda, Yukiko, Tim Kelly, Sakura Murakami, and Kaori Kaneko. ‘Exclusive: Japan Elevates Taiwan Security Ties in Move Likely to Rile China’. Reuters, 2023. https://www.reuters.com/world/asia-pacific/japan-elevates-taiwan-security-ties-move-likely-rile-china-2023-09-12/.

Wilkins, Thomas S. ‘Taiwan-Japan Relations in an Era of Uncertainty’. *Asia Policy*, no. 13 (2012): 113–32.

Materiał pobrany ze strony Instytutu Sobieskiego, sobieski.org.pl[autor].